

**ДОБІР ТА АТЕСТАЦІЯ ФАРМАКОПЕЙНОГО СТАНДАРТНОГО ЗРАЗКУ
ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТЕРМОГРАВІМЕТРИЧНОГО ОБЛАДНАННЯ**

^{1,2}Бевз О.В., ^{1,2}Леонтєв Д.А., ³Ващенко О.В., ²Воловик Н.В., ¹Криванич О.В.

¹*Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна*

²*Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», м. Харків, Україна*

³*Інститут сцинтиляційних матеріалів НАНУ, м. Харків, Україна*

bevz.helen@gmail.com

Методи термогравіметричного аналізу (ТГА) дозволяють вирішувати ряд завдань та є широко застосовуваними при атестації стандартних зразків (СЗ), в тому числі фармацевтичних, та при проведенні контролю якості лікарських засобів (КЯ ЛЗ), тому основним завданням є отримання достовірних результатів при проведенні аналітичних робіт. Безумовно, такі результати можуть бути одержані тільки при використанні лабораторного обладнання, яке має необхідні технічні (експлуатаційні) властивості та метрологічні характеристики, правильно налагоджене і функціонує. Отже, відповідно до вимог належної практики для фармацевтичних лабораторій з контролю якості (Good Practices for Pharmaceutical Quality Control Laboratories), а також технічним звітах ВООЗ (WHO Technical Report Series) в лабораторіях обов'язково повинні проводитись регулярні калібрування, верифікація і кваліфікація обладнання, основною метою якої є одержання впевненості у правильності проведених вимірювань і достовірності їх результатів [4].

Ефективність застосування ТГА для певної задачі багато в чому визначається наявністю СЗ для кваліфікації використовуваного обладнання. СЗ використовують для калібрування або верифікації обладнання, при цьому в будь-якому випадку – для підтвердження придатності цього обладнання для вирішення конкретного завдання [2].

При атестації фармацевтичних стандартних зразків (ФармСЗ) проблемою підбору СЗ для кваліфікації обладнання є високі метрологічні вимоги до ФармСЗ, а значить і до СЗ для кваліфікації. СЗ повинен містити леткі домішки (зазвичай воду) у великій кількості, щоб забезпечити високе співвідношення сигнал / шум (втрата в масі по відношенню до взятої наважки). Такі властивості характерні для кристалогідратів. ФармСЗ вважаються однорідними, якщо довірчий інтервал для індивідуальних значень вмістів не перевищує 0.5%. При цьому ефекти неоднорідності для фармацевтичних субстанцій (органічних речовин – кристалогідратів) починають проявлятися при наважці менше 0.5 г. Збільшення наважки в 2 рази еквівалентно усередненню двох незалежних результатів аналізу, тобто може призводити до зменшення варіювання від неоднорідності в $\sqrt{2}$ раз. Тому досить складно дібрати МдА, який би містив багато води і при цьому був достатньо однорідним на рівні мінімально використовуваних наважок ФармСЗ (менше 50 мг і аж до 5 мг) [1].

СЗ, використовувані для кваліфікації ТГА, які пропонують виробники обладнання та зазначені в міжнародних каталогах фармацевтичних стандартних зразків, не передбачають кількісну стандартизацію характеристик.

Тому метою нашої роботи був добір МдА СЗ для кваліфікації методу ТГА для визначення граничних метрологічних характеристик в умовах вирішення завдань атестації ФармСЗ.

Окрім наявності обов'язкових функціональних характеристик, бажано, щоб МдА відповідав вимогам «ідеального» СЗ – бути безпечним в роботі для персоналу, простим і недорогим у виготовленні, безпечним для навколишнього середовища. Додатковою перевагою

МДА є можливість його повторного використання після регідратації в стандартизованих умовах.

Виходячи зі сформульованих вимог було обрано такі кандидати – МДА для верифікації ТГА для задачі визначення вмісту летких домішок: метилцелюлоза; ампіциліну тригідрат, кальцію оксалату моногідрат і магнію стеарату дигідрат. Попередньо зразки метилцелюлози, кальцію оксалату моногідрату та магнію стеарату дигідрату були штучно гідратовані в умовах 100% вологості до досягнення постійної маси.

Проте, метилцелюлоза не придатна для цього завдання, оскільки є неоднорідною. Ампіцилін тригідрат дає прийнятні результати, однак ця речовина – антибіотик пеніцилінового ряду, робота з яким небезпечна для персоналу. При нагріванні МДА магній стеарату дигідрату до 100°C відбувається його плавлення і дегідратація з виділенням 2.0 молей води на моль стеарату. Це робить його потенційно прийнятним як МДА. Однак магнію стеарат не є індивідуальною речовиною, що може призводити до проблем при заміні серії МДА.

Кальцію оксалату моногідрат використовується як СЗ для кількісного визначення кальцію, але він є недоступний як реактив. Тому зразок отримували в лабораторних умовах за методом Каха [3]. В якості вихідних продуктів використовували комерційно доступні реактиви: амонію оксалат, кальцію хлорид, спирт етиловий 96% (класу «Люкс»). В мірну колбу на 500 мл до 120 мл 0,25 М розчину кальцію хлориду додавали 100 мл 0,25 М амонію оксалату і доводили водою очищеної до мітки. Залишали для осадження на 30 хв, потім осад збирали фільтруванням через мембранний скляний фільтр grade GF / В з діаметром пір до 1 мкм. Осад на фільтрі промивали спиртом етиловим, сушили на повітрі, а потім при 100-105 °С висушували до постійної маси. Отримані ТГА та ДТГ криві мають три різні піки: перший (<50°C, відбиває десорбцію гігроскопічної води); другий, малоінтенсивний (~ 70°C, відносне зменшення маси (Δm)= -0,4%, не ідентифікований); третій (~ 180°C, Δm ~13%) відповідає втраті 1 моля води на моль CaC_2O_4 , що свідчать про його моногідратну форму).

Залишкові розчинники видалялись дуже повільно, наявне «плече» на термограмі заважало прецизійному та правильному визначенню летких домішок. Було прийнято рішення провести насичення водою зразків в умовах 100% відносної вологості й кімнатної температури для МДА, попередньо висушеного при 180°C до постійної маси. Унаслідок цього в зразку різко збільшилася кількість гігроскопічної води (близько 40%), а кількість кристалізаційної води залишалася такою ж, як і в зразках без насичення – близько 12%. Гігроскопічна вода повністю видаляється при нагріванні зразка до 100°C.

МДА кальцію оксалат моногідрат після висушування та повторної гідратації витримує вимоги щодо СЗ (невизначеність не перевищує 0,5%), тому він запропонований як ФСЗ ДФУ для кваліфікації термогравіметричного обладнання для завдань атестації стандартних зразків та контролю якості лікарських засобів.

Література

1. Изучение возможности применения термогравиметрического анализа для определения летучих примесей для аттестации стандартных образцов / Д. А. Леонтьев и др. *ScienceRise: Pharmaceutical Science*. 2016. № 2(2). С. 10-15.
2. Нестерчук М. М., Лебединець В. О., Бурсаков А. В. Кваліфікація обладнання в лабораторіях фармацевтичного профілю. *Управління, економіка та забезпечення якості в фармацевції*. 2009. № 6. С. 17-22.
3. Sandell E. B., Kolthoff I. M. Studies in coprecipitation. III. The water content of calcium oxalate monohydrate. *J. Phys. Chem.* 1933. № 37 (2). P. 153-170.
4. WHO good practices for pharmaceutical quality control laboratories. Geneva : World Health Organization, 2010. 49 p.